

13.4.2026

YVV/707/2026

Yhdenvertaisuusvaltuutetun lausunto eduskunnan työelämä- ja tasa-arvovaliokunnalle koskien valtioneuvoston selvitystä Euroopan komission tiedonannosta HLBTIQ+ -henkilöiden tasa-arvoa koskevasta strategiasta (2026–2030)

Yhdenvertaisuusvaltuutettu kiittää työelämä- ja tasa-arvovaliokuntaa mahdollisuudesta lausua valtioneuvoston selvityksestä koskien Euroopan komission tiedonannosta HLBTIQ+ -henkilöiden tasa-arvoa koskevaksi strategiaksi vuosille 2026–2030. Lausuntonaan yhdenvertaisuusvaltuutettu toteaa kunnioittavasti seuraavaa.

Yhdenvertaisuusvaltuutettu seuraa ja edistää sateenkaarioikeuksien toteutumista ja puuttuu seksuaaliseen suuntautumiseen perustuvaan syrjintään ja häirintään. Sukupuolivähemmistöjen syrjinnän puolestaan kieltää tasa-arvolaki, jota valvoo tasa-arvovaltuutettu.

Yhdenvertaisuusvaltuutettu pitää erittäin tärkeänä, että Suomi sitoutuu täysimääräisesti EU:n HLBTIQ+ -strategian kansalliseen täytäntöönpanoon ja huolehtii siitä, että strategialla sitoutetaan kaikki hallinnon tasot perus- ja ihmisoikeuksien sekä yhdenvertaisuuden ja syrjimättömyyden turvaamiseen.

Seksuaalivähemmistöjen yhdenvertaisuus ei edelleenkään toteudu täysimääräisesti. Esimerkiksi Euroopan unionin perusoikeusviraston (FRA) 2024 julkaisemassa kyselyssä 24 % sateenkaarivähemmistöihin kuuluvista vastaajista kertoi kohdanneensa syrjintää ainakin yhdellä elämäalueella edellisen vuoden aikana. Valtioneuvoston on edistettävä seksuaali- ja sukupuolivähemmistöjen yhdenvertaisuuden toteutumista ja pidettävä huolta siitä, että sateenkaari-ihmisten oikeudet eivät ota takapakkia. Homo-, bi- ja transfobiaan on puututtava määrätietoisesti ja tehokkaasti.

Kuten lausunnolla olevassa selvityksessä todetaan Euroopan komissio odottaa kaikkien jäsenvaltioiden hyväksyvän kansalliset HLBTIQ+-tasa-arvoa koskevat

toimintasuunnitelmat vuoteen 2027 mennessä. Myös Euroopan rasismin ja suvaitsemattomuuden vastainen komissio (ECRI) suosittelee Suomelle LGBTI-strategian laatimista, johon liittyisivät kansallinen toimintasuunnitelma sekä sen toteuttamiseen varattu riittävä budjetti. Yhdenvertaisuusvaltuutettu katsoo, että seuraavan hallituskauden aikana tulee laatia kattava ja kaikki hallinnonalat läpileikkaava kansallinen sateenkaaripoliittinen toimintaohjelma.

Valtioneuvoston on laadittava kansallinen sateenkaaripoliittinen toimintaohjelma.

Suomessa tarvitaan suunnitelmallista, tavoitteellista ja pitkäjänteistä politiikkaa seksuaali- ja sukupuolivähemmistöjen oikeuksien ja yhdenvertaisuuden edistämiseksi. Yhdenvertaisuusvaltuutettu pitää tärkeänä, että seuraavan hallituskauden aikana laaditaan kattava ja kaikki hallinnonalat läpileikkaava kansallinen sateenkaaripoliittinen toimintaohjelma. Toimintaohjelmalle tulisi varata riittävät resurssit.

Sateenkaaripoliittisen toimintaohjelman tulee sisältää sekä lainsäädännöllisiä että käytännön politiikkatoimia, joilla edistetään seksuaali- ja sukupuolivähemmistöjen yhdenvertaisuutta. Esimerkiksi niin sanottu eheytystoiminta pitää kieltää laintasoisesti kattavasti eri muodoissaan. Toimintaohjelmassa on huomioitava moniperusteinen syrjintä ja moninkertaiseen vähemmistöön kuuluvien sateenkaari-ihmisten asema.

Toimintaohjelman tulee sisältää sateenkaari-ihmisten turvallisuutta edistäviä toimia sekä tehostaa viharikoksien ja -tekojen ja väkivallan uhan vastaista työtä. Lisäksi tulisi kiinnittää huomiota muun muassa sateenkaari-ihmisten työelämäoikeuksiin ja yhdenvertaisuuden toteutumiseen koulumaailmassa sekä monimuotoisten perheiden oikeuksien toteutumiseen. Myös eri-ikäiset seksuaali- ja sukupuolivähemmistöihin kuuluvat ihmiset on otettava huomioon terveyttä ja hyvinvointia koskevissa palveluissa nykyistä paremmin.

Lisäksi toimintaohjelmassa tulisi edistää asenneilmapiiriä, joka tukee seksuaali- ja sukupuolivähemmistöihin kuuluvien henkilöiden perus- ja ihmisoikeuksien toteutumista.

Pohjoismaista Islannilla, Norjalla, Ruotsilla ja Tanskalla on jo sateenkaaripoliittiset toimintaohjelmat. Kansallisen toimintaohjelman laatimisessa ja toimeenpanossa voisi hyödyntää Euroopan komission HLBTIQ-strategiatyölle tarjoamia tuki- ja rahoitusmahdollisuuksia sekä tukea Euroopan neuvostolta.

Työelämässä ilmeistä aliraportointia seksuaaliseen suuntautumiseen liittyvän syrjinnän osalta

Osana yhdenvertaisuuslain osittaisuudistusta yhdenvertaisuusvaltuutettu sai kesäkuussa 2023 toimivallan valvoa yhdenvertaisuuslain noudattamista työelämässä. Uudistuksen myötä viranomaisten tietoon tulee aiempaa enemmän ja matalammalla kynnyksellä työelämän syrjintäepäilyjä. Yhteydenottomäärillä mitattuna työelämästä on nopeasti muodostunut suurin elämänalue yhdenvertaisuusvaltuutetun työssä.

Työelämäyhteydenottojen kasvu ei jakaudu tasaisesti eri syrjintäperusteiden kesken. Esimerkiksi valtuutetulle tulleiden seksuaaliseen suuntautumiseen liittyvien yhteydenottojen määrä on pysynyt vähäisenä, eikä se näytä seuraavan työelämätapauksen yleisempää kasvutrendiä. Euroopan unionin perusoikeusvirasto FRA:n 2024 julkaiseman tutkimuksen mukaan seksuaali- ja sukupuoli vähemmistöihin kuuluvista 12 prosenttia kertoo kohdanneensa syrjintää työhönotossa tai työelämässä viimeisen 12 kuukauden aikana. Valtuutettu tekee aktiivista yhteistyötä kansalaisyhteiskunnan kanssa ja etsii keinoja vähentää aliraportointia sekä lisätä eri ihmisryhmien luottamusta, että syrjinnästä kannattaa ilmoittaa viranomaiselle.

Anti-gender-liikehdintä pyrkii horjuttamaan sateenkaari-ihmisten asemaa

Konservatiivinen ja laajasti järjestäytynyt kansainvälinen anti-gender-liike pyrkii heikentämään naisten sekä sukupuoli- ja seksuaalivähemmistöjen perus- ja ihmisoikeuksia. Liike pyrkii muun muassa kyseenalaistamaan yhdenvertaisuutta ja tasa-arvoa edistävät toimet ja lainsäädännön sekä rajoittamaan näiden ryhmien oikeuksia.

Toiminta ilmenee esimerkiksi kampanjoina, oikeudellisina valituksina tai painostuksena viranomaisia ja koulutuksen järjestäjiä kohtaan. Viime aikoina yhdenvertaisuusvaltuutetulle ja tuomioistuimiin on tehty valituksia, jotka kohdistuvat viranomaisten yhdenvertaisuutta edistäviin tai syrjintää ehkäiseviin toimenpiteisiin. Viranomaisista on syytetty syrjinnästä esimerkiksi tilanteissa, joissa viranomainen tai muu julkinen toimija on evännyt tilojen käytön taholta, joka vastustaa yhdenvertaisuutta. Myös yhdenvertaisuutta edistäviä toimia, kuten Pride-liputusta, on kritisoitu ja vastustettu. Tällaisella toiminnalla pyritään hankaloittamaan tai hidastamaan sukupuoli- ja seksuaalivähemmistöjen oikeuksien edistämistä.

Vastaavaa toimintaa kohdistuu myös koulutuksen järjestäjiin, jotka opetussuunnitelman mukaisesti tarjoavat opetusta seksuaalisuuden ja sukupuolen moninaisuudesta.

On tärkeää, että viranomaiset, koulutuksen ja varhaiskasvatuksen järjestäjät ja työnantajat tiedostavat velvollisuutensa edistää yhdenvertaisuutta myös sukupuoli- ja seksuaalivähemmistöihin kuuluvien henkilöiden osalta. Työnantajilla sekä koulutuksen

ja varhaiskasvatuksen järjestäjillä on korostunut velvollisuus puuttua häirintään sekä varmistaa turvallinen ja yhdenvertainen toimintaympäristö.

”Eheytystoiminta” on kiellettävä lailla kattavasti eri muodoissaan.

Yhdenvertaisuusvaltuutettu katsoo, että niin sanottu eheytystoiminta täytyy eduskunnan päättämällä tavalla kieltää lailla kattavasti eri muodoissaan. ”Eheytystoiminnan” kieltäminen on merkittävä askel seksuaali- ja sukupuolivähemmistöjen oikeuksien vahvistamiseksi.

”Eheytystoiminta” tarkoittaa toimia, joilla tähdätään seksuaalisen suuntautumisen, sukupuoli-identiteetin tai sukupuolen ilmaisun muuttamiseen. ”Eheytystoiminta” on vahingollista ja epäeettistä, ja se loukkaa vakavasti seksuaali- ja sukupuolivähemmistöihin kuuluvien ihmisten ihmisoikeuksia. Se myös aiheuttaa sateenkaari-ihmisille kärsimystä ja voi altistaa mielenterveyden haasteille.

Eduskunta hyväksyi Rikkomaton – kielletään eheytyshoidot -kansalaisaloitteen ”eheytyshoitojen” kieltämisestä maaliskuussa 2025. Kiellon säätämiseen ovat kehottaneet myös muun muassa Euroopan komissio, Euroopan neuvoston parlamentaarinen yleiskokous (PACE), Euroopan rasismin ja suvaitsemattomuuden vastainen komissio (ECRI) sekä Euroopan neuvoston ihmisoikeusvaltuutettu.

Kiellon tulee kattaa myös ulkomaille järjestettyjen niin sanottujen eheytyshoitomatkojen järjestäminen sekä ”eheytystoiminnan” markkinointi ja ilmoittelu. Kiellon pitää koskea myös tapauksia, joissa ”eheytystoiminnan” kohteena oleva ihminen olisi antanut toimintaan suostumuksensa. Suostumusta ei voida pätevästi antaa sellaisiin toimenpiteisiin, jotka loukkaavat yksilön keskeisten perus- ja ihmisoikeuksien toteutumista.

”Eheytystoiminta” on kielletty kokonaan tai osittain useissa maissa, kuten Norjassa, Islannissa, Saksassa, Kanadassa, Brasiliassa, Ecuadorissa, Espanjassa, Uudessa-Seelannissa ja Ranskassa. Yhdenvertaisuusvaltuutettu katsoo, että Norjan 2023 säätämä eheytyshoitojen kieltävä laki on kattavuudeltaan ja muotoilultaan varsin toimiva Suomen sääntelyä kehitettäessä.

Sateenkaari-ihmisiin kohdistuvaan vihapuheeseen on puututtava tehokkaammin

Yhdenvertaisuusvaltuutettu on jo pitkään ollut huolissaan vihapuheen normalisoitumisesta, joka vakavalla tavalla horjuttaa demokratiaa, osallisuutta ja oikeuksien yhdenvertaista toteutumista. Vihapuhe kohdistuu erityisesti vähemmistöihin ja sen torjumiseksi tarvitaan aiempaa tehokkaampia politiikka- ja viranomaistoimia. Konkreettisina toimina rikoslain säännöksiä tulisi muuttaa niin, että kiihottamisrikos voisi kohdistua myös yksilöön, eikä yksilöön kohdistuva vihapuhe enää olisi

asianomistajarikos. Lisäksi syyttäjille tulisi säätää velvollisuus kuulla yhdenvertaisuusvaltuutettua kiihottamisrikosta koskevassa syyteharkinnassa.

Poliisi kirjasi vuonna 2024 ennätyselliset 1 808 rikosilmoitusta epäillyistä viharikoksista, mikä merkitsi noin 13 % kasvua edellisvuodesta. Kysymys ei kuitenkaan näytä olevan yksittäisestä tilastopiikistä vaan pidempiaikaisesta trendistä. 10 %:ssa viharikoksista motiivina oli uhrin seksuaalinen suuntautuminen.

Huomionarvoista on viharikosten aliraportointi, eli vain pieni osuus viharikoksista tulee viranomaisten tietoon. Viharikosten aliraportointi selittyy viharikosten koetulla arkipäiväisyydellä, epäluottamuksella viranomaisia kohtaan sekä pelolla, epätietoisuudella ja tuen tarpeella.

Yhdenvertaisuusvaltuutetun näkemyksen mukaan lainkäyttöviranomaisille tulisikin antaa pakollista ja jatkuvaa koulutusta yhdenvertaisuudesta ja rangaistavan vihapuheen tunnistamisesta, jotta rangaistava vihapuhe ei jäisi huomaamatta.

Valtuutettu katsoo, että sisäministeriön ja poliisin tulisi ryhtyä vuoropuheluun eri vähemmistöryhmien kanssa, jotta viharikoksiin voidaan puuttua tehokkaammin ja jotta luottamusta poliisiin voidaan vahvistaa ja ilmoituskynnystä viharikoksista madaltaa.

Vaikka vihapuhe ei täyttäisikään rikoksen tunnusmerkkejä, se voi olla yhdenvertaisuuslaissa kiellettyä häirintää. Voimassa olevan yhdenvertaisuuslain tulkintakäytännön mukaisesti viranomaisen ja palveluntarjoajan tulee jo nykyisin varmistaa, että henkilökunnan tietoon tullessiin häirintäilmoituksiin reagoidaan häirinnän estämiseksi. Ohjeistuksissa on huomioitava myös tilanteet, joissa häirintä kohdistuu asiakkaisiin. Viranomaisen ja palveluntarjoajan on varmistettava, että heidän henkilöstönsä ja muut heidän puolestaan toimivat henkilöt ymmärtävät heille kuuluvat yhdenvertaisuuslain mukaiset velvollisuudet. Lainsäädännön selkeyden vuoksi velvollisuudesta puuttua häirintään tulisi säätää yhdenvertaisuuslain nimenomaisesti häirintää koskevassa pykälässä. Vastaavasta velvollisuudesta puuttua häirintään on jo säädetty työnantajien, oppilaitosten ja varhaiskasvatuksen osalta.

Yhdenvertaisuusvaltuutettu

Rainer Hiltunen

Erityisasiantuntija

Jussi Aaltonen